

Міміко-жестове, дактильне та вербальне мовлення в освітньому просторі дітей з порушеннями слуху

Протягом майже 250 років розвитку і становлення сурдопедагогічної теорії та практики у світі, питання психолого-педагогічних умов, місця, ролі, змісту, методики використання міміко-жестового, дактильного та вербального мовлення в усіх сферах життєдіяльності осіб з порушеннями слуху (глухих, слабочуючих), зокрема, в процесі навчання, виховання, реабілітації та соціалізації дітей з вадами слуху, піднімалось і розглядалось з різних позицій та в різноманітних напрямках наукового пізнання відповідно спрямованості конкретних досліджень та змісту освіти глухих і слабочуючих дітей.

Здійснений аналіз психолого-педагогічних досліджень (Р. М. Боскіс, Л. С. Виготський, А. М. Гольдберг, Л. І. Фомічова, М. Д. Ярмаченко та ін.) свідчить, що володіння словесним мовленням (усним і писемним) має виняткове значення для загального та інтелектуального розвитку не лише чуючої дитини, а й тієї, яка має порушення слуху. Сурдопедагогічною наукою доведено, що саме за допомогою словесного мовлення дитина з порушеннями слуху значно ефективніше оволодіває знаннями, уміннями і навичками необхідними для повсякденного життя (О. І. Дьячков, Р. М. Боскіс, Л. І. Фомічова, М. Д. Ярмаченко). Але однією з особливостей середовища осіб з порушеннями слуху є те, що нечуючі в процесі комунікативної діяльності в переважній більшості завжди використовують дві специфічні форми мовлення: міміко-жестове та дактильне мовлення (Й. Ф. Гейльман, О. С. Горлачов, Г. Л. Зайцева, Р. Г. Краєвський, Л. І. Фомічова та ін.). Дані форми мовлення стають провідними формами міжособистісного спілкування в мікросоціумі нечуючих людей (Й. Ф. Гейльман, О. С. Горлачов, Г. Л. Зайцева, Р. Г. Краєвський, Л. І. Фомічова, М. Д. Ярмаченко) і є складовими процесу спілкування в оточуючому макросоціумі чуючих людей (О. С. Горлачов, Р. Г. Краєвський, Л. І. Фомічова).

Згідно досліджень знаних в Україні та світі сурдопедагогів і сурдопсихологів (Р. М. Боскіс, О. І. Дьячкова, С. О. Зикова, Б. Д. Корсунської, Н. Г. Морозової, Т. В. Розанової, Л. І. Фомічової, Ж. І. Шиф, М. Д. Ярмаченка) міміко-жестове мовлення стоїть на значно нижчому щаблі порівняно із словесною мовою. В той же час лише при науково вивіреному, правильному, адекватному та паралельному вживанні або володінні міміко-жестовим, дактильним та вербальним мовленням, виникають передумови цілісного повноцінного розвитку дітей з порушеннями слуху.

Відповідно до сучасних сурдопедагогічних досліджень (О. С. Горлачов, Л. І. Фомічова) в процесі спеціального або інклюзивного навчання провідною ж формою мовлення має бути саме словесна мова. Так як, саме завдяки словесній мові відбувається повноцінний розвиток і соціалізація глухих та слабочуючих в оточуючий макросоціум людей. Відповідно, свого часу, ще Л. І. Фомічова та М. Д. Ярмаченко наголошували на тому, що спеціальна

школа-інтернат для глухих і слабочуючих дітей, щоб озброїти своїх учнів всім різноманіттям знань, умінь і навичок, має акцентувати всю увагу й зусилля на формування спільної для макросоціуму людей словесної мови з метою введення їх в середовище чуючих осіб. Самі ж глухі школярі обставинами їх життя неминуче втягуються в невербальне спілкування й без будь-якого сприяння сурдопедагогів чи оточуючих людей, вони досить швидко і легко оволодівають міміко-жестовим та дактильним мовленням, яке не лише в їх побуті, але й під час навчання в спеціальній школі-інтернаті широко використовується ними і задовольняє потреби в їх міжособистісному спілкуванні. Таким чином, вербальна та невербальна системи спілкування глухих школярів перебувають в постійній взаємодії.

Практично вивіреним та науково обґрунтованим і дослідженим вихід з цієї складної ситуації міститься у: виборі раціональних шляхів подолання слухової депривації; забезпеченні шляхом здійснення правильного вибору системи освіти глухих дітей, яка б гарантувала гармонійний та всебічний розвиток особистості глухого школяра; подоланні комунікативного бар'єру в оточуючому мікро- та макросоціумі нечуючих і чуючих людей, а також у правильно побудованому процесі міжособистісного спілкування детермінованого умовами життя і діяльності осіб з порушеннями слуху.

Література:

1. Горлачов О. С. Психологічні особливості формування дактильного та міміко-жестового мовлення у майбутніх сурдопедагогів : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.08 / НПУ імені М. П. Драгоманова. Київ, 2012. 299 с.
2. Зайцева Г. Л. Жест и слово. Научные и методические статьи / И. А. Егорова, А. А. Комарова, Н. А. Чаушьян. Москва : ВТИИ, 2006. 632 с.
3. Ярмаченко Микола Дмитрович та розвиток української сурдопедагогіки : монографія / за ред. Л. І. Фомічової. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 204 с.